

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه جغرافیا

نقش مدیریت شهری در پایداری محله ای:

نمونه موردی ناحیه ۸ سقز - محلات شهرک و شریف آباد

از:

اسماعیل عباس پور

استاد راهنما:

دکتر مجید یاسوری

استاد مشاور:

دکتر اصغر شکرگزار

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم به:

پدر و مادر بزرگم

آن دو فرشته‌ای که از خواسته‌هایشان گذشتند، سختی‌ها را به جان خریدند و خود را سپر بلای مشکلات و ناملایمات کردند تا من به جایگاهی که اکنون در آن ایستاده‌ام برسم.
از یکی زاده می‌شوم و از دیگری جاودانه...

روحشان شاد

تشکر و قدردانی

سپاس خدای را که فرصت کسب دانش را برایم مهیا ساخت و با سپاس از تمام بزرگوارانی که مراد راه تحصیل علم و معرفت برای نمودند.

از استاد منطکر، دلسوز، متعهد و نمونه جناب آقای دکتر مجید یاسوری که راهنمایی این پایان نامه را پذیرفته و در تمام مراحل پژوهش بارهنگامی های ارزنده و سنجیده اینجانب را یاری فرموده اند، از صمیم قلب تشکر و قدردانی می کنم. از استاد محترم جناب آقای دکتر اصغر سکرگزار

که مشاوره این پایان نامه را قبول نموده صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم.

۱-۱- تعریف مسأله	۲
۲-۱- اهداف تحقیق	۵
۳-۱- سوالات تحقیق	۵
۴-۱- فرضیه های تحقیق	۵
۵-۱- ضرورت انجام تحقیق	۶
۶- پیشینه تحقیق	۶
۷-۱- روش پژوهش و مراحل انجام پایان نامه	۷
فصل دوم	
۱-۲- مدیریت شهری: مفاهیم، مبانی و عناصر	۹
۱-۱-۲- مفهوم مدیریت شهری	۱۰
۲-۱-۲- اهداف مدیریت شهری و شهرداریها	۱۱
۳-۱-۲- وظائف مدیریت شهری و شهرداریها	۱۲
۴-۱-۲- وظایف شهرداری در زمینه توسعه پایدار محله ای	۱۳
۲-۲- محله و مدیریت محله ای: مفاهیم، مبانی و عناصر	۳۱
۱-۲-۲- مبانی نظری محله در جهان	۳۱
۲-۲-۲- تعریف	۳۱
۳-۲-۲- تحولات نظری	۳۲
۴-۲-۲- سیر تاریخی نظریه محله	۳۶
۵-۲-۲- مفاهیم محله در ایران	۳۸
۶-۲-۲- عناصر، مولفه ها و کارکردهای محله	۳۹
۷-۲-۲- عناصر محله	۴۱
۸-۲-۲- کارکردهای محله	۴۳

- ۳-۲- سابقه و ساختار مدیریت محله ای ۴۳
- ۱-۳-۲- مدیریت محله ای در شهر نشینی دوران باستان و اسلامی ۴۳
- ۳-۲-۳- مدیریت محله ای در شهر نشینی معاصر ۴۵
- ۴-۲- مفاهیم و مبانی پایداری، توسعه پایدار محلی و محلات پایدار ۴۸
- ۱-۴-۲- پایداری و توسعه پایدار ۴۸
- ۲-۴-۲- پایداری و توسعه پایدار ۴۹
- ۳-۴-۲- توسعه پایدار محلی ۵۰
- ۴-۴-۲- اهداف توسعه محله ای ۵۱
- ۵-۴-۲- دیدگاههای توسعه پایدار محلی ۵۲
- ۶-۴-۲- ساختار محله در دیدگاه توسعه پایدار محله ای ۵۴
- ۷-۴-۲- محله پایدار و اجزای تشکیل دهنده آن ۵۵
- ۸-۴-۲- تدوین اهداف و راهبردهای ایجاد محلات پایدار ۵۶
- ۹-۴-۲- ابعاد و معیارهای پایداری محله ای ۵۹
- ۱۰-۴-۲- چالشها و پتانسیلهای توسعه محله ای در ایران ۶۱
- ۱۱-۴-۲- ارتباط میان مدیریت شهری و پایداری محله ای ۶۱

فصل سوم

- ۳- مقدمه ۷۰
- ۱-۳- معرفی محدوده مورد مطالعه ۷۰
- ۱-۱-۳- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه ۷۰
- ۲-۱-۳- وضعیت فرهنگی و اجتماعی ۷۲
- ۳-۱-۳- محلات سقز ۷۳

فصل چهارم

- ۴- مقدمه ۷۸
- ۱-۴- توصیف داده ها ۷۸

۷۸	۱-۱-۴ توزیع آماری محله ای
۷۹	۲-۱-۴ جنسیت
۸۰	۳-۱-۴ سن
۸۲	۴-۱-۴ محل تولد
۸۳	۵-۱-۴ وضعیت تأهل
۸۵	۶-۱-۴ تحصیلات
۸۶	۷-۱-۴ وضعیت فعالیت
۸۸	۸-۱-۴ مدت زمان سکونت
۹۰	۹-۱-۴ آمار توصیفی ابعاد پایداری محله شهرک و شریف آباد
۹۲	۲-۴ بررسی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله ای
۹۴	۳-۴ آمار استنباطی
۹۴	۱-۳-۴ فرضیه اول
۹۵	۱-۱-۳-۴ بررسی تأثیر عملکرد مدیریت شهری در محله شهرک بر پایداری محله
۹۶	۲-۱-۳-۴ بررسی تأثیر عملکرد مدیریت شهری در محله شریف آباد بر پایداری محله
۹۸	۲-۳-۴ فرضیه دوم
۹۸	۱-۲-۳-۴ میزان پایداری بعد فرهنگی-اجتماعی محلات شهرک و شریف آباد
۹۹	۲-۲-۳-۴ میزان پایداری بعد اقتصادی محلات شهرک و شریف آباد
۱۰۰	۳-۲-۳-۴ میزان پایداری بعد زیست محیطی محلات شهرک و شریف آباد
۱۰۱	۴-۳-۲-۴ میزان پایداری بعد کالبدی محلات شهرک و شریف آباد
۱۰۲	۵-۳-۲-۴ مقایسه ابعاد پایداری محلات شهرک و شریف آباد
۱۰۶	فصل پنجم
۱۰۷	۱-۵ جمع بندی و تحلیل نتایج
۱۰۷	۲-۵ یافته های تحقیق
۱۰۸	۱-۲-۵ یافته های توصیفی تحقیق

۱۰۸.....	۳-۵- بررسی وضعیت پایداری توسعه محله ای
۱۱۱.....	۴-۵- بررسی فرضیات تحقیق
۱۱۲.....	۲-۴-۵- بررسی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله ای
۱۱۳.....	۶-۵- پیشنهادها بر مبنای یافته ها
۱۱۴.....	۷-۵- پیشنهادهایی برای پژوهشهای آتی
۱۱۶	فهرست منابع
۱۲۱.....	پیوست

- جدول ۱-۲- شرح وظایف شهرداری بر حسب تقسیمات شهری ۱۴
- جدول ۲-۲- شرح وظایف شهرداری بر حسب ابعاد اجتماعی-فرهنگی توسعه پایدار محله ای ۱۹
- جدول ۳-۲- شرح وظایف شهرداری بر حسب ابعاد اقتصادی توسعه پایدار محله ای ۲۰
- جدول ۴-۲- شرح وظایف شهرداری بر حسب ابعاد زیست محیطی توسعه پایدار محله ای ۲۱
- جدول ۵-۲- شرح وظایف شهرداری بر حسب ابعاد فضایی-کالبدی توسعه پایدار محله ای ۲۲
- جدول ۶-۲- شرح وظایف شهرداری در محله بر اساس ابعاد اجتماعی-فرهنگی توسعه پایدار محله ای ۲۵
- جدول ۷-۲- شرح وظایف شهرداری در محله بر حسب ابعاد اقتصادی توسعه پایدار محله ای ۲۵
- جدول ۸-۲- شرح وظایف شهرداری در محله بر حسب ابعاد زیست محیطی توسعه پایدار محله ای ۲۶
- جدول ۹-۲- شرح وظایف شهرداری در محله بر حسب ابعاد فضایی-کالبدی توسعه پایدار محله ای ۲۶
- جدول ۱۰-۲- نقش و وظائف افراد مختلف در هر یک از حوزه ها در دوره ی اسلامی با توجه به تقسیمبندی ۴۴
- احمد شریف ۴۴
- جدول ۱۱-۲- اهداف و راهبردهای ایجاد محلات پایدار ۵۶
- جدول ۱۲-۲- ارتباط بین وظایف شهرداری و شاخص های پایداری ۶۳
- جدول ۱-۳- جمعیت شهرستان سقز ۷۲
- جدول ۱-۴- توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخ دهندگان ۷۸

- جدول ۴-۲- توزیع فراوانی و درصد فراوانی جنسیت پاسخ دهندگان ۷۹
- جدول ۴-۳- توزیع فراوانی و درصد فراوانی رده های سنی پاسخ دهندگان ۸۱
- جدول ۴-۴- توزیع فراوانی و درصد فراوانی محل تولد پاسخ دهندگان ۸۳
- جدول ۴-۵- توزیع فراوانی و درصد فراوانی وضعیت تأهل پاسخ دهندگان ۸۴
- جدول ۴-۶- توزیع فراوانی و درصد فراوانی مدرک تحصیلی پاسخ دهندگان ۸۵
- جدول ۴-۷- توزیع فراوانی و درصد وضعیت شغلی پاسخ دهندگان ۸۷
- جدول ۴-۸- توزیع فراوانی و درصد فراوانی مدت زمان سکونت پاسخ دهندگان ۸۹
- جدول ۴-۹- میانگین و انحراف استاندارد ابعاد پایداری ۹۱
- جدول ۴-۱۰- میانگین و انحراف استاندارد ابعاد مدیریت شهری ۹۳
- جدول ۴-۱۱- آماره های خلاصه مدل رگرسیونی ۹۵
- جدول ۴-۱۲- تحلیل واریانس ۹۵
- جدول ۴-۱۳- ضرایب مدل رگرسیون ۹۶
- جدول ۴-۱۴- آماره های خلاصه مدل رگرسیونی ۹۶
- جدول ۴-۱۵- تحلیل واریانس ۹۷
- جدول ۴-۱۶- ضرایب مدل رگرسیون ۹۷
- جدول ۴-۱۷- میزان پایداری بعد فرهنگی-اجتماعی محلات شهرک و شریف آباد بر اساس آزمون T تک نمونه ای ۹۸
- جدول ۴-۱۸- میزان پایداری بعد اقتصادی محلات شهرک و شریف آباد بر اساس آزمون T تک نمونه ای ۹۹

جدول ۴-۱۹- میزان پایداری بعد زیست محیطی محلات شهرک و شریف آباد بر اساس آزمون T تک نمونه ای ۱۰۰

جدول ۴-۲۰- میزان پایداری بعد کالبدی محلات شهرک و شریف آباد بر اساس آزمون T تک نمونه ای ۱۰۱

جدول ۴-۲۱- مقایسه ابعاد پایداری محلات شهرک و شریف آباد بر اساس آزمون T مستقل ۱۰۲

- نمودار ۱-۲- مدل اکولوژیکی محله(ارتباط متقابل محیط طبیعی، کالبد مصنوع و اجتماعات محلی ۵۴
- نمودار ۲-۲- مدل تحلیل تحقیق ۶۸
- نمودار ۱-۴- درصد فراوانی جنسیت پاسخ دهندگان ۷۹
- نمودار ۲-۴- درصد فراوانی جنسیت پاسخ دهندگان ۸۰
- نمودار ۳-۴- درصد فراوانی رده های سنی پاسخ دهندگان ۸۲
- نمودار ۴-۴- درصد فراوانی محل تولد پاسخ دهندگان ۸۳
- نمودار ۵-۴- درصد فراوانی وضعیت تأهل پاسخ دهندگان ۸۴
- نمودار ۶-۴- درصد فراوانی وضعیت تحصیلات پاسخ دهندگان ۸۶
- نمودار ۷-۴- درصد فراوانی وضعیت شغلی پاسخ دهندگان ۸۸
- نمودار ۸-۴- درصد فراوانی مدت زمان سکونت پاسخ دهندگان ۹۰
- نمودار ۹-۴- میانگین و انحراف استاندارد ابعاد پایداری ۹۱
- نمودار ۱۰-۴- میانگین و انحراف استاندارد ابعاد پایداری ۹۳

- شکل ۱-۳ موقعیت شهرستان سقز در کشور و استان کردستان ۷۱
- عکس ۱-۳- نمای از پارک ۲۹ گولان و پارک کوثر واقع در محلات شریف آباد و شهرک ۷۳
- عکس ۲-۳- پل کوثر وصل کننده ی محلات شهرک و شریف آباد به مرکز شهر ۷۳
- عکس ۳-۳- موقعیت محلات شهرک و شریف آباد بر روی نقشه ماهواره ای سقز ۷۴
- عکس ۴-۳- موقعیت محلات شهرک و شریف آباد ۷۵

نقش مدیریت شهری در پایداری محله ای: نمونه موردی ناحیه ۸ سقز - محلات شهرک و شریف آباد

اسماعیل عباس پور

تا قبل از دوران رشد فزاینده شهرها، محلات شهری رشد تدریجی داشتند و ضمن حفظ ارزشهای زیست محیطی، کالبدی و اجتماعی خود به نیازهای نسبتاً ثابت ساکنان خود پاسخ می دادند. به دلیل افزایش جمعیت و رشد سریع شهرها، محلات شهری فرصتی برای آنکه خود را با مقتضیات زمان وفق دهند نداشتند، به همین دلیل قادر به پاسخگویی به نیازهای ساکنان خود نشدند و اختلالات زیادی بر آنها حاکم گشت. نگرش توسعه پایدار محله، حاصل تلفیق دو رویکرد توسعه محله ای و توسعه پایدار است و می کوشد به نیازهای محله در دوران تغییرات سریع و نیازهای متغیر پاسخ دهد. یکی از اهداف مهم مدیریت شهری، توسعه پایدار شهرها و در مرحله بعد محلات شهری می باشد که این مهم را از طریق مدیریت محله ای و محله محوری که محلات را به عنوان سلول های شهر می داند میسر می شود. تحقیق حاضر به ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله ای محلات شهرک و شریف آباد از ناحیه ۸ شهر سقز پرداخته است. روش تحقیق با توجه به ماهیت کار از نوع توصیفی، تحلیلی است. روش جمع آوری اطلاعات به صورت اسنادی و پیمایشی می باشد. با استفاده از روشهای آماری متناسب با سطح سنجش متغیرها، معیارها شاخص های مورد نظر مورد سنجش قرار گرفت. برای آزمون فرضیه اول از آزمون T تک نمونه ای و برای آزمون فرضیه دوم از تحلیل رگرسیونی استفاده شده است. یافته های تحقیق نشان میدهد که محله ی شهرک با ضریب پایداری ۳/۳۱ در مرز پایداری و محله ی شریف آباد با ضریب پایداری ۲/۵۳ که زیر ضریب متوسط ۳ برای گویه ها میباشد ناپایدار بحساب می آید.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، محله، توسعه پایدار محله ای، ناحیه ۸ شهرداری سقز - محله های شهرک و شریف آباد

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسأله

اعمال قدرت مدیریت شهری در چگونگی استقرار و اداره شهرها بر حسب گونه های فرهنگی و ساختار اجتماعی- سیاسی جوامع پدیدار می شود. شهر که پیچیده ترین و متنوع ترین جلوه های زندگی بشری را در خود دارد بدون وجود نظام مدیریت شهری که ضمن انجام برنامه ریزیهای لازم برای رشد و توسعه آینده شهر به مقابله با مسایل و مشکلات کنونی آن می پردازد، بی سامان می- گردد (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۱۹).

اصطلاح مدیریت شهری از لحاظ مفهومی متنوع و تا حدی مبهم است. این امر ناشی از تنوع نگرشهای موجود به دلیل میان رشته ای بودن و جدید بودن مفهوم مدیریت شهری است و دستیابی به تعریفی مشخص و واحد مستلزم در نظر گرفتن بسیاری از این تعاریف است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می شود:

از نظر کمیسیون سکونتگاههای انسانی سازمان ملل، مدیریت شهری بطور کلی به عنوان الگویی برای مدیریت و توسعه سکونتگاههای شهری اعم از شهرهای کوچک و بزرگ و مادر شهرها مطرح شده و همه بازیگران فعال در امور شهری نظیر شرکتهای خصوصی، مجامع غیر دولتی، مجامع مدنی و دیگر افراد و گروههایی که در شهر کار و زندگی می کنند، را در بر میگیرد (دبیر اجرایی کمیسیون سکونتگاههای انسانی سازمان ملل، ۱۳۷۳: ۳). داده های سیستم مدیریت شهری، خواسته های دولت و شهروندان و ستانده های آن توسعه کمیت و کیفیت زندگی شهری است. بنابراین مدیریت شهری باید تمام نظام شهری اعم از فضای کالبدی و عملکردی آن را تحت پوشش قرار دهد. لذا دارای ماهیت سازمانی توأمان چند عملکردی و چند سطحی است (کاظمیان، ۱۳۷۶: ۶۴). یکی دیگر از رویکردهای پایه ای در مفهوم مدیریت شهری حکومت محلی است. حکومت محلی نهادی قدیمی با مفهومی جدید است که ریشه در تاریخ گذشته بشر دارد و در زمانهای دور با مطرح شدن مدیریت اجتماعات بشری، پا به عرصه هستی نهاده است. خود گردانی یکی از نیازهای طبیعی انسان است؛ به گونه ای که انسان ذاتا و فطرتا خواهان مشارکت در سرنوشت و اداره امور مربوط به خود است (مقیم، ۱۳۸۲: ۱).

امروزه شهرداری در جهت حفظ محیط زیست، مبارزه با فقر و محرومیت و انحرافات ناشی از فقر و اعتلای فرهنگ شهرنشینی می کوشد و به عنوان نهادی مدنی و برخوردار از مردم در جهت توسعه پایدار و توسعه انسانی گام بر می دارد. در تمام این عرصه ها شهرداریها نه فقط در ایجاد زیربناهای مربوط بلکه در برنامه ریزی، مدیریت و توسعه این عرصه ها نیز نقش دارند. از جمله وظایف شهرداری در زمینه توسعه پایدار محله ای میتوان به: ایجاد خیابان، کوچه ها و میدان، ایجاد باغهای عمومی، ایجاد مجاری آب، پوشاندن چاه و چاله های واقع در معابر، آسفالت سواره رو ها و پیاده روها، تنظیف و نگهداری معابر و انهار عمومی و مجاری آب و فاضلاب، جلوگیری از گذاشتن هر نوع اشیا در بالکن ها و ایوانها، جلوگیری از سد معبر و استفاده غیر مجاز از پیاده روها، هر گونه

اقدام برای برای حفظ نظافت و زیبایی شهر، مراقبت در امور بهداشت ساکنان و تشریک مساعی با وزارت بهداشت و ... اشاره کرد (کاظمیان، سعیدی، ۱۳۸۲).

محلّه ها، علی رغم مشکلات مرتبط با خود، بنابر پیشینه های فرهنگی، طبیعی و تجاری، روابطشان را به سبب عوامل موثر بر شکل گیری آنها برقرار می سازند. رفع مشکلات مرتبط به محلّه ها، ضمن آنکه می تواند به انسجام بیشتر روابط محلّه ای منجر شود به نوبه خود قادر به ارائه الگوهای هویت بخش برای محلّه های جدید در حال ساخت نیز خواهد بود. پایداری محلّه ها به پایداری طبیعی، اجتماعی و فرهنگی آن باز می گردد. در حالیکه رشد سریع شهر در کنار ضعف در مدیریت اجرایی و اصول محتوایی طرحهای گسترش محلّه ای، بسیاری از محلّه های شهر را از پایداریهای مورد نظر محروم ساخته است.

پیش از صنعتی شدن، محلات شهری در طول دوره های زمانی، توان سازگاری با روند کند تغییرات اجتماعی و اقتصادی را داشته و ضمن حفظ ارزشهای طبیعی محیط و رفع نیازهای فردی و اجتماعی ساکنین خود، از پویایی و سرزندگی لازم نیز برخوردار بودند. روند شکل گیری محلّه های قدیمی که در طول دوره ای طولانی شکل گرفته بودند به گونه ای بود که در پاسخگویی به نیاز فردی و اجتماعی ساکنین از کارایی لازم برخوردار باشد. اما به نظر می رسد دگرگونی در عوامل مختلف اقتصادی اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی شهرها به طور عام و در محلّه ها به طور خاص، اثرات منفی قابل توجهی بر کارایی آنها در پاسخگویی به نیازهای ساکنان داشته است. در این میان برخی از محلّه های جدید و انسان ساخت که در اوایل نهضت شهرسازی ساخته شده اند رو به انحطاط و زوال گذاشته و برخی دیگر از تداوم حیات و رونق زندگی برخوردار بوده و به عبارتی پایدار مانده اند (عزیزی، ۱۳۸۵).

عموما در تحلیل پایداری سطح محلّه، افزایش انسجام اجتماعی، دلبستگی به محیط محلّه، بهداشت و سلامت محیطی، خوانایی و هویت محلّه ای و پایداری اقتصادی و ارزش مسکن مطرح است. محلّه پایدار، محلّه ای است که تلقی از آن به عنوان یک محلّه و در قالب مجموعه ای از عوامل اجتماعی، کالبدی، روانشناسی، ذهنی و سیاسی دارای معنی و مفهوم باشد. وجود و تحقق معیارهایی نظیر هویت، سرزندگی، پویایی، تامین تجهیزات و خدمات، تنوع و دسترسی مناسب می تواند از ضرورت های یک محلّه پایدار باشد (عزیزی، ۱۳۸۵). نحوه مدیریت شهرها نیز می تواند در پایداری محلات آنها تاثیر گذار باشد. مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزای رسمی و غیر رسمی موثر و ذیربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری که اداره کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر را عهده دار است (کاظمیان، ۱۳۸۲).

در قالب نظریه های موجود، اصول و شاخص های زیادی برای پایداری محلی معرفی و بررسی شده اند. بیشتر پژوهشگران پایداری محلی را ناظر بر سرزندگی، تداوم و سازگاری، دسترسی، تنوع، ظرفیت و مشارکت می دانند (عزیزی، ۱۳۸۵). در ادامه به این اصول پرداخته میشود:

هویت و سرزندگی : به اعتقاد "لینچ" خوانایی محله از جمله معیارهای هویت و پایداری محله ها به شمار می رود و معنی در محله با کیفیت آن در ارتباط مستقیم است (لینچ، ۱۳۷۶:۱۶۷). "چپ من" محله خوب و پایدار را محله ای می داند که سلامت ساکنان در آن تأمین باشد. از عوامل مؤثر در ایجاد سرزندگی در محله، وجود فضاهای عمومی مناسب است (چپ من، ۱۳۸۴:۱۵۸).

پویایی و سازگاری : همراه با تداوم زندگی انسان ها و زنده بودن طبیعت، محله های شهری نیز با حالتی پویا سیر تاریخی خود را سپری میکنند. محله ها مکان تلاقی تعاملات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی هستند. تغییر در الگوی فعالیتها، توزیع فضاهای باز، سبز و شبکه معابر و الگوی مالکیت از مواردی هستند که تداوم را می توان در آنها دید. "بارتون" معتقد است همان گونه که تغییرات فوق گاه می توانند به عنوان یک تهدید باشند، تکامل محله نیز در قالب آنها ادامه دارد (Barton, et al, ۱۹۱: ۲۰۰۳).

تنوع : می توان آن را در قالب اصول و معیارهای کارایی، سرزندگی و پایداری محله ها در نظر گرفت. به اعتقاد "ویلر" با رعایت این اصل، شرایط کالبدی محله به گونه ای خواهد بود که نیازهای متنوع را پاسخگو باشد (Wheeler, ۱۹۹: ۲۰۰۴).

دسترسی : علاوه بر رفت و آمد، می توان از دسترسی، فضایی با عملکردهای متنوع را نیز انتظار داشت. چپ من، معتقد است میدان تجلی کیفیت شهرنشینی بوده و با کیفیت محیط های پیرامون خود دربرگیرنده حس فضاست (چپ من، ۱۳۸۴: ۱۱۴-۱۱۲). "بارتون" نیز تأکید می کند مسیرهای پیاده در بسیاری از شهرهای جهان، نقش مهمی در رابطه با تعامل اجتماعی دارند (Barton, et al, ۲۰۰۳:۴).

ظرفیت قابل تحمل محله : به گونه ای که در جهت بهبود کیفیت زندگی مردم باشد، به عنوان یک اصل در برنامه ریزی محلی میتواند راهنمای تصمیم گیری در راستای توسعه پایدار باشد (عزیزی، ۱۳۸۵). "بارتون" ظرفیت قابل تحمل محله را در قالب ارزیابی مواردی چون توان محله در ارائه خدمات، ویژگی مخاطبین و میزان پاسخگویی و کفایت خدمات می داند (Barton, et al, ۲۰۰۳: ۲۰۷).

مشارکت و تعاملات اجتماعی: "روزلند" (Roseland, ۱۹۹۷)، "چاویس" و "فلورین" (Chavis & Florin, ۱۹۹۰) معتقدند افزایش تمایل به مشارکت ساکنان محلی به عنوان یکی از اهداف اجتماعی مهم توسعه پایدار اجتماعات محلی بشمار میرود. "برایانت" توسعه پایدار اجتماع محلی را دیدگاهی میداند که با تقویت نقش شهروندان در توسعه منطبق است (Bryant, ۲۰۰۶: ۱۸). همچنین مؤسسه جوامع محلی پایدار در آمریکا، مشارکت بین بخش های دولتی، تجاری و سازمان های خصوصی را در جوامع پایدار، امری رایج و جالب توجه میداند (Institute for Sustainable Communities, ۲۰۰۵: ۳).

شهر سقز در استان کردستان واقع شده است. این شهر از طرف مهندسان مشاور نقش پیراوش به ۸ ناحیه تقسیم شده است که این نواحی دربرگیرنده ۲۲ محله شهر هستند. ناحیه ۸ با دو محله؛ شهرک دانشگاه و شریف آباد بعنوان منطقه مورد مطالعه در نظر گرفته شده است. محله شریف آباد جزء محله های قدیمی و محله شهرک دانشگاه از محلات نسبتاً جدید است. در این تحقیق نقش مدیریت شهری در توسعه محله ای در قالب موارد و شاخصهای بیان شده، بررسی می گردد و همچنین فعالیت شورایی ها که از محوری ترین نوع مشارکت در اداره امور شهرها و تحقق اهداف پایداری به شمار میرود مورد بررسی قرار می گیرد. به طور کلی این مسئله مورد پژوهش قرار می گیرد که این محله ها تا چه اندازه از پایداری محله ای برخوردار هستند و مدیریت شهری به چه میزان توانسته در پایداری محله ای موثر باشد.

۲-۱- اهداف تحقیق

۱. سنجش میزان پایداری محله ای در سقز
۲. شناسایی متغیرهای تأثیرگذار بر کیفیت پایداری محله
۳. شناسایی وضعیت عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله ای
۴. تدوین راهبردها و سیاستهای لازم جهت ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی در محله

۳-۱- سوالات تحقیق

۱. وضعیت پایداری توسعه محله ای چگونه است؟
۲. چه متغیرهایی بر پایداری محله مؤثر است؟
۳. چه عواملی توسعه پایدار این محله را تهدید مینماید؟
۴. میزان پایداری در محلات قدیمی تر بیشتر است یا محلات جدید؟
۵. نقش مدیریت شهری در وضعیت پایداری محله ای در شهر سقز چیست؟

۴-۱- فرضیه های تحقیق

۱. مدیریت شهری موجب پایداری محله ای در شهر سقز شده است.
۲. پایداری محلات جدید بیشتر از محلات قدیمی است.

۱-۵- ضرورت انجام تحقیق

علی رغم اینکه زمان زیادی از طرح مباحث توسعه پایدار شهری در کشور می گذرد و مطالعات فراوانی در زمینه توسعه پایدار شهری به عمل آمده است می توان اذعان نمود که مساله توسعه پایدار محله ای در کشور از سابقه زیادی برخوردار نبوده و تحقیقات چندانی در این زمینه صورت نگرفته است. با در نظر گرفتن این مطلب که محلات شهری به عنوان مکان هایی که مردم شهر در آنها زندگی می کنند از اهمیت فراوانی برخوردار هستند، نیاز به مطالعات و پژوهشهای بیشتری در این زمینه احساس می - شود.

۱-۶- پیشینه تحقیق

"بارتون"^۱ در کتاب خود تحت عنوان "شکل دهی محلات: راهنمایی برای سلامت، پایداری و سرزندگی"^۲ به مباحثی در رابطه با محلات پایدار، اهداف و راهبردهای ایجاد محلات پایدار و معیارهای پایداری اشاره نموده است. ایشان ابعاد پایداری محله ای را ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی معرفی میکند. معیارهایی چون پویایی و سازگاری را برای بعد اجتماعی- فرهنگی، دسترسی را برای بعد اقتصادی و تراکم و ظرفیت قابل تحمل محله را برای بعد زیست محیطی معرفی می کند.

در زمینه تدوین شاخصها و معیارهای پایداری محله ای یک کارگاه آموزشی به نام "شاخصهای پایداری محله ای"^۳ در دانشگاه مک گیل بر گزار شده است و گزارشی از آن توسط "الکس جوزا" و "دیوید براون" آماده شده است که در اختیار کارگزاران مربوطه قرار گرفت. کنفرانسی در اسفند ماه سال ۱۳۸۳ در تهران برگزار شد که در آن مقالات ارزشمندی در رابطه با توسعه محله ای، مدیریت محلی و نقش مشارکت مردمی در مدیریت و برنامه ریزی و... ارائه شد. در این همایش با بررسی نظرات و دیدگاههای مختلف رویکرد برنامه ریزی محله مبنا به عنوان کاربردی ترین رویکرد در شهرسازی و برنامه ریزی شناخته شد.

- سرگل کریمی دانشجوی رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی در پایان نامه خود تحت عنوان "نقش مدیریت محلی و شورایاری ها در توسعه محله ای" به بررسی نقش مدیریت محله ای در قالب شورایاران محله در محله اوین پرداخته، بر اساس یافته های تحقیق نقش مثبت شورا یاری قابل توجه بوده است و در زمینه های مختلف میزان موفقیت آن متفاوت بوده به طوری که بیشترین موفقیت مربوط به حوزه اجتماعی توسعه محله ای و کمترین مربوط به حوزه ترافیک بوده است (کریمی، ۱۳۸۷).

^۱Barton

^۲ shaping neighbourhoods:A guide for health; sustainability and vitality

^۳ Jozsa; Alex and Brown; David” Neighbourhood sustainability indicators Report on a Best Practice Workshop”, Report prepared by Alex Jozsa and David Brown, This community workshop was hosted by the School of Urban Planning, McGill University and the Urban Ecology Center/SodecM développement, in Montreal, June ۱۰-۱۱, ۲۰۰۵.